

EVA

Bregje Bleeker

Eva

the house of books

© Bregje Bleeker, 2017

© The House of Books, Amsterdam 2017

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literair Agentschap te Amsterdam

Omslagontwerp: EEVG Grafisch ontwerp, Utrecht

© Omslagfoto: privécollectie auteur

Foto auteur: © Lona Aalders

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 1999 7

ISBN 978 90 488 2000 9 (e-book)

NUR 301

www.thehouseofbooks.com

www.overamstel.com

www.bregje.nl

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn moeder, emeritus hoogleraar E.M. Bleeker-Wagemakers

Eva was er. Ze mocht dan moe zijn, ze was wel meegegaan. Ze stond er.

Aandachtig keek ze hoe de trein met piepende remmen tot stilstand kwam.

Jacob was er ook, en natuurlijk waren mijn zus en mijn vrienden er. Lacherig opgewonden klitten ze op een kluitje op het perron, naast Ariadne en haar ouders. Timo zwaaide met een enorme heliumballon, waar hij met een zwarte stift twee blije gezichtjes op had getekend. 'Het is een wensballon,' zei hij plechtig, en op even ernstige toon legde hij uit dat hij met de trein mee zou lopen en de ballon los zou laten precies op het moment dat we het station verlieten. Maar nog geen vijf minuten later schoot het ding al omhoog. Dat was zo ongeveer toen Maria, laat als altijd, hijgend aan kwam hollen.

'Ik ben er kinderen!' riep ze. Ze had een halfgeopend pak kaascrackers in haar handen. 'Kinderen, hebben jullie het al gehoord?' ging ze verder. Sinds ze de pabo deed sprak ze iedereen aan met 'kinderen'. Sinds die tijd zei ze ook met een opgetogen grijns 'Ja, we kunnen!' wanneer we toevallig een brede straat overstaken. Maar wat de lerares in spe nu precies voor nieuwtje met ons wilde delen was nauwelijks verstaanbaar, door het gelach om de ballon die al zachtjes tegen de overkapping van het station

botste, door het lawaai van de remmende trein en daar bovenuit een omroepster die vertragingen articuleerde.

Iemand – Anna, Lydie? – had champagne, nou ja cava, meegenomen. We proostten met plastic bekertjes. Arnout zegende de trein met het restje en schreeuwde uitgelaten: ‘Columbus, Livingstone, Armstrong!’ Lydie gilte daar fel achteraan: ‘Alexandrine Tinne, Hester Stanhope!’ En daarna, giechelend: ‘Malaria, tbc, scheurbuik.’

Het was in september, op een zonnige woensdag. Het moet in de tweede of derde week zijn geweest. De colleges waren al begonnen, mijn zus en mijn vrienden en vriendinnen droegen tassen met studieboeken met zich mee. Jacob, in pak, had zijn attachékoffer naast zich neergezet. Alleen Eva droeg niets bij zich. Ze had een spijkerbroek aan, en een crèmewit t-shirt. Ze zou naar huis teruggaan, niet naar haar werk.

Ik pakte alvast mijn rugzak op. Ik wilde alvast mijn spullen in de trein zetten. Ik drukte de treindeuren open, liep langs de coupés om uit te zoeken welke stoelen van ons waren en keek nog eens goed op mijn ticket.

Eva volgde mijn bewegingen. Toen ik weer uit de wagon stapte stond ze op dezelfde plek, op een kleine afstand van de proosten-de drukte. Dichtbij genoeg om erbij te horen. Met haar rechterhand ondersteunde ze haar linkerarm.

Er moesten toen natuurlijk foto’s gemaakt worden. Foto’s van Ariadne en mij, terwijl we voor onze coupé stonden. Het beeld moest vastgelegd worden. Geposeerde foto’s, zwaaiend, alsof we de trein instapten en alsof we vertrokken. Herinneringen voor later, voor als we oud waren en op ons leven terug wilden kijken – als we dat

al zouden willen dan duurde dat toch nog eeuwen? Daniel maakte een close-up van de stoelen en volgepropte rugzakken. Voor de trein nog een groepsportret. Timo en Lydie vooraan op de grond in een overdreven voetbalpose, Ariadne en ik in het midden. Ik wist dat ik gemaakt lachte, ik verschool me wat achter Ariadne, een hand half voor mijn gezicht. Maria zei: 'Kinderen, nog een keer!' Alles moest over want zij zat vol kruimels van de kaascrackers.

Eva en Jacob stonden achteraan. Geen vader en moeder op de achtergrond, nee, Eva en Jacob. Ik lachte met dichte mond. Ik keek op de stationsklok en op mijn horloge en weer op de stationsklok.

Nog tien minuten. Aarzelend begon ik vast met omhelzen. Ik hoorde grinnikende herhalingen van goede raadgevingen. Ik liep nogmaals de trein in, ik keek weer of de rugzakken er stonden, of onze spullen op de stoelen lagen, en toen ik naar buiten liep was Eva er nog steeds. Naast Jacob. Op de achtergrond.

Eva en Jacob, Jacob en Eva. Vader en moeder, daar deden wij niet aan. Wij waren mensen met voornamen. Vader en moeder daar deden wij heel bewust niet aan. 'Vader' en 'moeder', dat kwam toch uit voorbije tijden? Vadertje Staat. Vadertje kerk. En moedertje. Tja, moedertje van wat eigenlijk? Moedertje thuis, moedertje achter het aanrecht. Nee, niet voor ons.

Terug op het perron liep ik naar haar toe. Ik ging tegenover haar staan. Ze greep onhandig naar mijn hand en zocht mijn blik. Ze trok me tegen zich aan, haar linkerarm zat tussen ons in. Dat beeld heb ik nog steeds voor ogen: hoe ze zich tegen mij aandrukte en hoe ik daar even twijfelend als vanzelfsprekend in meerging. Hoe ik mijn arm om haar heen sloeg, en haar tegelijkertijd op een afstand hield.

‘Pas je goed op jezelf?’ vroeg ze. Met grote ogen die vol verwachting de mijne zochten.

‘Ik heb maar één Bregje,’ zei ze.

Ik knikte. Ik mompelde licht schouderophalend dat ik dat natuurlijk zou doen. Ik staarde haar een paar seconden strak aan en keek toen maar weer naar de stationsklok. Ik zei dat ik de trein in moest, dat we weg moesten. Ik zuchtte dat de trein zo zou vertrekken en Eva knikte terwijl ze mijn hand vast bleef houden en steeds mijn blik zocht.

Ik omhelsde haar nog een keer. Weer met haar arm ertussen. Weer met dezelfde onhandigheid.

‘Ja,’ zei ik. Ik zou goed op mezelf passen. Ik keek haar aan en duwde haar van me af.

Ik wilde gewoon weg. Ja. Weg! Vreemde landen verkennen. Geen vlucht! Nee! Ik ging de wereld ontdekken. Uitvliegen. Dat hoorde toch ook zo?

Dat beeld vergeet ik niet, net als het verlangen naar wat niet had bestaan.

‘Weet je nog?’ hoorde ik Jacob zeggen.

Ik stond al een paar passen van hen vandaan. Tussen hen en de trein.

‘Weet je nog’, dat was omdat zij, óók, óóit, met de trein naar Moskou waren gereisd. Lang geleden. In hun honderd jaar geleden beleefde studententijd.

Jacob richtte zich tot Lydie en Timo: ‘We waren de allereersten!’

‘Nou,’ vervolgde hij opgetogen op zijn ‘dat was wat’-toon.

En ja hoor: ‘Nou dat was me toen echt wat,’ ging hij verder. ‘Je hoorde er niets over, je had geen idee wat daar gebeurde!’ zei hij. Met stemverheffing.

Het IJzeren Gordijn natuurlijk. En hij wist het natuurlijk nog precies.

Tegen Eva, hij stootte haar aan: 'Weet je hoe we uit de ramen hingen?'

Eva knikte. Ik hoorde haar aarzelend vertellen dat ze met zakdoeken hadden gezwaaid. Ze keek mij glimlachend aan.

'Daar gingen we!' zei Jacob, zijn hand half tot een vuist gebald.

Het verhaal behoorde tot het repertoire. Net als de boottocht van de Beatles door de grachten, waarbij hij altijd vertelde dat iedereen gillend het water in was gesprongen. Maar als je doorvroeg was hij op de kant blijven staan. Waren het anderen die de gracht in waren gedoken.

De treinreis naar Moskou, dat speelde in dezelfde tijd. Eva studeerde net. Jacob studeerde net, en ineens was er die kans geweest. Er was plaats voor twintig studenten, in de trein die naar de wereld zou rijden die van de wereld was afgesloten. Naar de wereld waar plotseling een gordijn omheen was gehangen. Ze hadden zich zo snel mogelijk ingeschreven.

Jacob zei: 'We gingen een medisch onderzoek doen. Naar roken, naar de slechte effecten van roken.'

Jacob met zijn vierkante studentenbril. Eva, de mooie studente met flair. Iedereen rookte. Zij ook. Jacob tussen pakken sigaretten door zelfs dikke sigaren.

'Ja jongens, in die tijd kwamen er voor het eerst de geluiden dat het niet goed voor je was,' zei hij, een waarschuwing in zijn stem.

Waarom moest dat onderzoek dan ook alweer helemaal in Rusland, vroeg ik me af terwijl ik zag dat Lydie met een rood gezicht haar sigaret doofde.

Eva en Jacob. Ze hadden gezwaaid en gewuifd met zakdoeken, en gekke bekken getrokken van de spanning omdat zij het wél

gingen doen. Ze hadden uit raampjes gehangen en geschreeuwd naar de achterblijvers, naar zij die niet snel en voortvarend genoeg hadden gezegd dat ze durfden, naar zij die überhaupt niet durfden, en vooral naar zij die niet wisten dat je elke kans die je kreeg moest pakken. Dat je elke mogelijkheid die zich voordeed moest benutten.

Zo waren ze naar Rusland gegaan. Een eeuwigheid geleden.
'Weet je nog?' herhaalde Jacob.

Eva knikte dat ze het nog wist. Ze glimlachte weer naar mij. Ze volgde me met glinsterende ogen toen ik nogmaals de trein in liep. Nog een keer in en uit drentelde. Ze pakte weer even mijn arm vast, die ik, als in een reflex, direct een stuk terug trok.

Ik hoorde Jacob zeggen dat het nu toch tijd werd. Meestal hield dat in dat hij vond dat het tijd was en had het met de tijd zelf niet zoveel te maken. Ik knikte. Ik keek langs hen heen, strak naar de billboard achter hen. Ik zei dat ik wegging, en dat we al afscheid hadden genomen.

Niet nog een keer!

Ik ging in het gangpad staan, voor de coupé waar onze rugzakken stonden. De ramen konden niet open. Ik stond daar stil en keek zwijgend voor me uit. Totdat de trein in beweging kwam, toen zwaaide ik. Eva deed een paar voorzichtige passen, met Jacob achter haar aan. Mijn zus en Timo, en Daniel en Lydie en Maria liepen met de trein mee. Eva stond daarachter stil, maar ze had een brede lach op haar gezicht en ze zwaaide hard met twee handen voor zich uit. Lydie holde het allerlaatste stukje met de trein mee, ze gilte 'behouden vaart!' en ik zag Eva daarachter heel lang met hoge handen zwaaiend op het perron staan. Daarna was er alleen een spoorlijn, en een stippellijn op de kaart, die we met onze vingers volgden, terwijl we Paustovski lazen: *Verre jaren*,

Boek der omzwervingen, Begin van een onbekend tijdperk en De tijd van de grote verwachtingen.

Dat was in 1993. Eva was eenenvijftig, en ik was twintig. Ik weet nog exact in welk jaar het was vanwege de Russische omwenteling, waarbij Jeltsin het parlement had ontbonden. Dat vertelde Eva me toen ik haar belde, vanuit Irkoetsk. Ze zei dat de regering had gedreigd om de trein waar we in zaten te stoppen.

‘Oh,’ zei ik. En daarna: ‘Ja.’

‘Ja’, want we hadden wel veel militairen gezien. ‘Ja’, want we hadden wel gemerkt dat er een bepaalde spanning heerste, op straat, op pleinen, en in de metrostations. Maar ik had echt geen zin om daar nu over uit te weiden.

‘Een savanne,’ zei ik.

Zo had het er tot dan toe uitgezien. Het was alsof we door een verhit en kurkdroog landschap reden. Omdat in de trein tot tropische temperaturen werd gestookt, leek het alsof het buiten óók zinderend warm was. Dagenlang hadden we eindeloze grasvlakten en bossen in herfstkleuren gezien, ze leken verdord, ook door de roze, vroege, avondzon, en de lange strepen zonlicht die tegen het schemeren aan het landschap fluweelzacht verlichtten.

We deelden onze coupé met twee Deensen. We hadden samen met hen naar het karmozijnrode savannepanorama gekeken, vanwege de saunatemperaturen waren we gekleed in zomerjurken of korte broeken met T-shirts en hemdjes. Op de stations waar de trein stopte zagen we oude mensen in dikke winterjassen. Ze schepten dampende aardappelsoep uit grote geëmailleerde pannen. Vanachter het raam kon ik de stukken vet in de soep zien drijven. Ze verkochten ook hompen brood en blikken bonen aan de Russen in de trein, die daarvoor pannetjes bij zich hadden en

de bonen opwarmden boven zelf meegenomen gasstelletjes, die vaak pontificaal in het gangpad werden gezet.

‘Hoe gaat het met je?’ vroeg Eva.

‘Goed,’ zei ik.

Eva zat toen al een paar maanden thuis. Ze mopperde erover, want ze wilde het niet: thuiszitten. Ze vocht ertegen. Ze legde zich er niet zomaar bij neer. Nee, zo was ze niet. Ze legde zich ook niet neer bij wat iedereen ervan vond of wat iedereen erover zei.

Iedereen zei dat dát nou juist de symptomen waren. Iedereen had het over de stress, en de spanning van zo’n drukke baan. Iedereen zei dat ze in de jaren daarvoor al hadden gezegd dat ze het aan hadden zien komen.

Misschien dat het inderdaad niemand verraste dat ze te moe was. Maar wat niemand wist was dat ze er al jaren last van had en dat niet wilde laten merken. Dat ze al lang te moe was. Dat ze al lang last had van verstijfde spieren in haar linkerarm.

Iedereen zei, zuchtend of meewarig: ‘Ze werkt te hard, en dan nog kinderen! Ja, dan krijg je dat.’

‘Dat’ leek een voldongen feit. Want Eva wilde van alles tegelijkertijd en dat kon in die tijd nog niet. Het bestond nog niet dat alles tegelijkertijd goed zou gaan, je deed óf dit óf dat. Je had óf een carrière óf kinderen. Eva wilde veel te veel, en dáárom was ze tegen haar grenzen aangelopen. Dat zei iedereen.

Maar wat Eva betreft kon iedereen de pot op. Iedereen, die kón haar wat, die kon wat haar betreft doodvallen. Of je kon gewoon nog beter je best doen.

‘Hoe gaat het met je?’ vroeg Eva, toen ik de tweede keer belde. We waren in Ulan Batur. Ik belde vanuit het hoofdkantoor, dat was niet veel meer dan een kaal betonnen gebouwtje met

een roestige ijzeren tafel, twee loketten en een houten hokje met een telefoon. Er zaten flinke barsten in de ramen. Midden in de ruimte stond een trotse Mongool, een forse man van middelbare leeftijd, wijdbeens, in klederdracht. Hij droeg een blauw glanzend traditioneel kostuum: een wijde broek, smaller bij de kuiten, daarboven een wambuis en een koperen degen schuin voor zijn middel.

We waren toen al in Warschau geweest, in Moskou en dus in Irkoetsk. In Warschau hadden we een kindertehuis bezocht. Zo'n tehuis uit verhalen van Roald Dahl, met huilende kleuters in versleten hansopjes met kwijl erop achter de spijlen van gammele ijzeren bedjes. In Moskou hadden we elke dag ijsjes gegeten en water gedronken uit glazen die bij tappunten op straat stonden. De Russen dronken er om beurten uit, en wij hadden ons afgevraagd of je daar geen enge ziekten van kreeg.

We hadden de Stolichnaya-fabriek bezocht. Dat was ons gelukt omdat Ariadne op zaterdag bij de Gall & Gall werkte, we werden er ontvangen als de officiële delegatie uit Nederland. De directeur zelf had ons rondgeleid, langs in stofjassen gehulde Russische vrouwen die voorovergebogen aan lopende banden tinkelende flessen vulden met heldere, soms ook zacht gekleurde dranken. We mochten nieuwe smaken proeven in het kantoor van de directeur en hij noteerde driftig onze meningen terwijl wij ons verbaasden over de muren, van onder tot boven volgehangen met vlaggen, oorkondes en prijzen, en we ondertussen zo serieus mogelijk terugkeken naar vijf onderdirecteuren die met gespannen gezichten op ons oordeel wachtten.

We hadden ons geërgerd aan de Russen in de trein, omdat ze stonken en omdat de wc al na één dag een naar urine walmend hok was waar je met ingehouden adem en angstvallig

zonder wat dan ook aan te raken zo kort mogelijk boven de bril hing. In Irkoetsk hadden we ons, uiteraard, verbaasd over winkels waar maar één artikel, in grote stapels, te koop was. Maar onze verwondering hield niet op bij het eentonige aanbod van groenteconserven of rollen wc-papier. We zagen oude vrouwtjes slokken uit een plantengieter nemen en daarmee mondeling de kamerplantjes besproeien. We hadden het Bajkalmeer gezien, en de houten huizen van de decembristen en midden in de nacht waren we met veel lawaai, omdat het tamelijk eng was, over de spoorbrug naar het station gemarcheerd.

Nu waren we in Ulan Batur.

Hoe het met me ging?

‘We zijn in Ulan Batur,’ zei ik.

In de bus in Ulan Batur was ik beroofd door vier, vijf Mongolen die tegelijkertijd hun handen op mijn tas, mijn armen en rond mijn nek hadden gelegd. Ik had geprobeerd om ze weg te slaan en daarna had ik me zo snel mogelijk naar de uitgang gewurmd. Toen ik buiten stond zag ik dat mijn rugzak was opgesneden, en dat er gelukkig alleen een reisgids miste.

We aten in Ulan Batur elke avond in het hotel, omdat daar het enige restaurant van de stad leek te zijn. We zagen nauwelijks westerlingen, ja wat zakenlieden die grondstoffen opkochten. Het hotel-restaurant had vijftien gerechten op de kaart. In kreupele Engelse vertalingen waren dat verschillende varianten van Mongoolse jachtschotels, maar wat we ook bestelden, we kregen elke keer hetzelfde op ons bord: biefstuk met erbovenop een plak gebakken kaas.

‘Hebben jullie het naar je zin?’ vroeg Eva.

Ik knikte tegen de telefoon.

Ik zei: ‘Ja.’

De Mongool in traditionele dracht stond nog steeds tegenover mij, midden in het postkantoor. Hij keek me strijdvaardig aan. Alsof de wereld van hem was. Alsof de wereld aan zijn voeten lag. Hij zal een paar koeien hebben gehad. Misschien een of twee paarden.

Ik zei dat ik op moest gaan hangen. Dat bellen duur was.

‘Ik ben trots op je,’ zei Eva.

Ik keek naar de Mongool. Hij woonde vast in zo’n traditionele joert. Niet in een van de troosteloze flatgebouwen langs de lege Sovjetboulevards van deze uitgestorven hoofdstad die toch wat plompverloren in de woestijn was neergezet.

Tegen Eva zei ik dat er een rij achter me stond. Langzaam en twijfelend vertelde ik haar dat we nog boodschappen moesten doen, dat we eten voor in de trein wilden kopen, omdat we de volgende dag verder zouden reizen. Dat was ook zo, we moesten weer verder. Of we wilden in ieder geval verder, door de woestijn, naar Beijing. En ondertussen bleef ik naar de Mongool kijken. Op het station hadden we mannen in dezelfde traditionele blauwe gewaden gezien. Ze reden op ezeltjes, ze kwamen hun vrouwen ophalen en die zetten ze dan achter zich, op hun muilnier, neer.

Midden in de Gobiwoestijn maakte de trein een bocht. Vanuit de middelste wagons kon ik beide kanten zien: de locomotief en de laatste coupés. Alsof hij even naar zichzelf wilde kijken. Ook alsof ik vanaf daar verderging en de bocht het punt markeerde waarop ik een andere weg insloeg. Alsof de trein wilde zeggen: Ja, hierna zal het er nog precies hetzelfde uitzien, ja, ook hierna is er zand, opgewaaid in rulle duinen, alleen vanaf hier moet het duidelijk zijn, vanaf hier ga je een andere kant op, en natuurlijk zou je hier kunnen keren, je zou weer terug kunnen gaan, maar

ook dan zal het nooit meer zo zijn als het was. De duinen zijn veranderd of helemaal verdwenen. De wind heeft er een ander plaatje van gemaakt.

Eva schreef me brieven. Die stuurde ze poste restante. Ze schreef dat Jacob *De Grote Bosatlas* van zolder had gehaald en beneden, in de eetkamer, midden op tafel had gelegd. Ik las dat Jacob Oma had opgehaald en dat ze zich met z'n drieën een avond lang over de atlas hadden gebogen. Eva had Oma precies aangewezen waar ik nu was en langs welke steden ik verder zou reizen.

Ze schreef over hele gewone dingen, alledaagse bezigheden. De burens die op bezoek waren geweest. Dat ze met Jacob een vioolconcert had bezocht, en dat ze na zo'n avond in het Concertgebouw wel weer moe was geweest, maar ook dat het steeds beter met haar ging en dat ze langzaam merkte dat ze weer wat energiekeker werd.

Ze stuurde die brieven eerst naar het hoofdpstkantoor van Beijing, en daarna naar Xi'an, Chongqing, Chengdu en Wuhan. Wanneer ik het hoofdpstkantoor niet kon vinden en als ze het in ons hotel niet wisten en ze me daarom met opengesperde spleetogjes aanstaarden, ging ik eerst naar het Hilton of naar een ander groot internationaal zakenhotel.

In het Hilton, of in zo'n ander zakenhotel, sprak het baliepersoneel Engels. Daar konden ze uitleggen hoe we moesten lopen of fietsen. Ik kocht in elke stad een plattegrond, de Chinese tekens erop vergeleek ik met de straatnaambordjes en als we dan uiteindelijk het hoofdpstkantoor hadden gevonden was het daar vaak wéér een zoektocht. De Chinezen achter in de rij hadden geen idee in welke rij wij zouden moeten gaan staan. Wat als we er voor niets stonden? Dus drongen we voor, maar Chinezen dringen zelf ook altijd voor. Als we uiteindelijk in de goede rij en vervolgens na lang wachten vooraan stonden, werd er een houten

bak met alfabetisch gesorteerde brieven voor ons neergezet. Ik keek zorgvuldig bij alle letters, want ze sorteerden niet goed. Vaak deden ze maar wat.

Eva schreef dat ze het toch ook wel prettig vond om thuis te zijn. 'Nee,' las ik, het was nog niet helemaal over, maar het ging al een stuk beter. Ik schreef terug, over de grauwe, grijze Chinese steden. Ik wilde dat ze begreep hoe deprimerend die uitgestrekte kleurloze woonblokken waren. Ik beschreef de afgestompte, schijnbaar zielloze Chinezen die, als op de automatische piloot, alleen nog maar vooruit wilden, en dat ze waarschijnlijk daarom altijd voordrongen. Ook wanneer er maar twee of drie op een bus wachtten, dan nog wurmde de een zich voor de ander, alleen om als eerste in dezelfde bus te zijn. Alsof het belangrijk was om altijd voorop te lopen! Om altijd de eerste of de beste te zijn. Alsof elk gevoel, elke vorm van mededogen moest wijken voor de vooruitgangsgedachte. Alsof er geen menselijke maat mocht zijn, nee, alles voor het grotere geheel, en alles, natuurlijk, ook voor het plaatje.

Ik schreef over de miljoenen mensen die langs de Yangtze-rivier woonden. Ik beschreef hun armoedige huizen, krotten van karton tussen rotsblokken. Ze hadden net genoeg te eten en overleefden door hard te werken, en die miljoenen Chinezen werden gedwongen om te verhuizen voor de aanleg van de dam. Ze moesten elders maar opnieuw beginnen. Alsof dat kan, alsof je zomaar ineens opnieuw kunt beginnen.

Ik belde Eva. Ook vanuit die hoofdpstkantoren. Ze nam elke keer direct op. Ze nam zo snel op dat het leek alsof zij mij belde.

Ook nu zie ik haar zo weer zitten. In haar werkkamer, aan de vierkante antieke tafel, naast de metalen art-deco-achtige tafellamp. Ik zie hoe ze onhandig de telefoon vastklemde. Ik zie hoe

ze trillend haar pen op het papier zette, en af en toe een woord doorkraste.

Toen ik een jaar of vier, vijf oud was dreigde ik altijd om naar China te lopen. Waarschijnlijk als ik moe was of niet begreep wat er gebeurde, met een dreinend en rood aangelopen gezichtje en een kinderlijk hoge huilerig boze stem. Eva antwoordde dan, glimlachend, dat als ik naar China wilde ik het beste bij de bakker linksaf kon gaan. Met een rustige, warme stem legde ze me uit dat ik vanzelf in China terecht zou komen als ik daarna alsmaar rechtdoor zou lopen.

Vanuit Hongkong ben ik toen nog verdergegaan. Ariadne vloog terug naar Amsterdam, ik reisde in mijn eentje verder. Dat wilde ik per se. Ik was blijkbaar zo dat ik ook altijd vooruit wilde. Naar de binnenlanden van Borneo.

‘Dat kan je best,’ had Eva gezegd.

‘Als je iets echt wilt, dan kun je het.’ Dat zei ze altijd.

Borneo. Het eerste wat ik zag waren druk zwaaiende Indonesische mannetjes, die nog ouderwets met stopborden de vliegtuigen naar beneden dirigeerden. Zo’n vliegveldje was het. En in de aankomsthal ontmoette ik priester Willy Wagemakers, hij was daar toevallig net op het moment dat ik aankwam.

Priester Willy Wagemakers. Zo’n naam verzin je toch niet?

Hij was op het vliegveld om de bisschop uit Jakarta op te halen. Ik kon met hem en de bisschop meerijden naar Pontianak. Onderweg vertelden ze dat er een stammenstrijd was uitgebroken tussen de Dajaks en de transmigranten. De bisschop was een Dajak en de Dajaks, de inlandse bevolking, zijn meestal katholiek. De transmigranten zijn islamitisch, het zijn Javanen die naar Borneo zijn verhuisd. Willy had een knuppel voor in de auto

liggen, om woedende islamieten van ons af te kunnen slaan. Ik mocht niet in de pastorie logeren, dat zou te gevaarlijk zijn, en in de hotels, vertelde hij, logeerden alleen Indonesiërs. Die zouden de hele nacht op mijn deur bonzen.

Dat zou ik Eva vertellen, het waren ook fantastische verhalen! Ik logeerde met vier Dajakjongens in een sociaal-economisch instituut dat aan de kerk gelieerd was. Die Dajaks waren er om het instituut, en mij, tegen eventuele moslimaanvallen te beschermen, en elke avond zaten we samen aan een tafel in de verder verlaten en sober ingerichte kantine. Van hen leerde ik Indonesisch. En vanuit Pontianak ging ik verder, naar Sintang, de eerstvolgende grote stad, bijna vijfhonderd kilometer verderop, midden in het oerwoud. Het was een dag rijden, langs eindeloze rubberplantages, af en toe een dorpje met kinderen in witte schooluniformen die gillend met de bus mee holden en kleine stekelharige varkens die wegschoten voor al dat lawaai. Met een wankel pontje staken we de Kapuasrivier over. In de bus liet ik de foto van mijn 'man' rondgaan en liet ik mijn 'trouwing' zien, want als je niet getrouwd bent tel je niet mee. *Suami saya tidak di sini, tetapi suami saya di...* mijn man is niet hier, maar mijn man is... Altijd náár je man toe reizen, nooit van je man af.

Eva zou dat begrijpen. Eva zou erom lachen.

Het was donker toen de bus in Sintang aankwam. Aan de chauffeur had ik een briefje laten zien met het adres van de paters. Dat had Willy me gegeven. Het velletje was drie keer de bus rond gegaan, iedereen had het bestudeerd, ze hadden allemaal geknikt en allemaal even vriendelijk gelachen en op een gegeven moment naar buiten gewezen en zeker geweten dat ik er daar uit moest en dus stopte de bus en klauterde het minderjarige hulpje

van de chauffeur op het dak om mijn rugzak onder het dekzeil vandaan te halen.

Het was regentijd, het water kwam met bakken naar beneden. Het was donker. De bus reed verder. Daar stond ik. Midden in de tropen. Ik zag geen dorp, alleen een lichtje verderop, waar een huis leek te zijn. Ik had geen flauw idee wat er zou gebeuren en ook geen flauw idee wat ik zou kunnen verwachten. Dat zou ik ook aan Eva vertellen, en dat er drie, ja, want dat was hoe het verder ging, dat er drie jonge Indonesische jongens op de veranda van het half verlichte huis zaten, die ik uitlegde, in mijn allerbeste Indonesisch, dat ik op zoek was naar de paters.

Het leek alsof ze me begrepen. Ze knikten en zeiden dat ze mij erheen wilden brengen. Op de brommer. Ik achterop. Ik had geen idee of ik hen kon vertrouwen. Ik had geen idee of ze wisten waar de pastorie was. Ik had ook geen idee of ze mijn Indonesisch een beetje hadden begrepen. Het regende nog steeds, zo'n tropische moesson, en in de reisgids had ik gelezen dat je Indonesiërs niet mag aanraken omdat ze daar van alles van denken. Bijvoorbeeld dat je seks wilt, of dat je een hoer bent, wat daar overigens ongeveer hetzelfde is. Maar ik had een lange rok aan, en een rugzak bij me, en hoe kon ik nou schrijlings achter op een brommer zitten, in de regen, over een hobbelig weggetje, zonder me ergens aan vast te houden?

Zo zou ik het aan Eva vertellen. En dan dat de paters in Sintang er nog dagen om hadden gelachen. Zij zeiden dat ik als een verzopen kat arriveerde.

Ze gaven me een eigen kamer, er stond een houten hemelbed met een wit katoenen klamboe, over de muren roetsjten hagedissen op zoek naar muggen en door een raam zonder glas was er uitzicht op een tropische tuin, met wuivende kokospalmen en bananenbomen.

Overdag hielp ik pastor Jacques en broeder Piet. Zij hadden scholen opgericht, een werkplaats laten maken en waren bezig met het verbeteren van de landbouw. Ik schreef subsidieaanvragen voor de bouw van een nieuw ziekenhuis. Elke ochtend en middag aten we samen en 's avonds zaten we in de woonkamer van de pastorie. Aan de muren hingen vergeelde prenten, er stond een grote hardhouten boekenkast, maar de boeken waren door mieren deels tot pulp verteerd.

Vanaf daar ben ik toen nog verder het binnenland ingegaan. Naar Putussibau, naar pater Peter.

In de regentijd is de weg overstroomd en kan je er alleen met de boot heen. De pastorie was het enige gebouw met twee etages. Pater Peter liep me schuin zwalkend tegemoet. Hij zei dat hij nét terugkwam van het kerkhof en dat even had aangeharkt. Hij rook sterk naar drank.

In Putussibau zegende ik huizen en kinderen, en ik gaf er les op de middelbare school, de SMA, een soort havo. De kinderen zijn er verplicht twee vreemde talen te leren en behalve Engels was dat, midden in de jungle, nog steeds Nederlands. Pater Peter was de enige die een tweede buitenlandse taal sprak.

'Hello mister, I love you mister!' riepen de kinderen als ik voorbij liep.

Op de terugweg ging ik nogmaals naar Sintang.

Ik bleef er zo lang als ik kon.